

До разової спеціалізованої ради ДФ 36
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
(вулиця Пирогова, 9, Київ, 02000)

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
головного наукового співробітника лабораторії позашкільної освіти

Інституту проблем виховання

Національної академії педагогічних наук України

Толочко Світлани Вікторівни

про дисертаційну роботу

ШПОТІ ТЕТЯНИ ВАСИЛІВНИ

**«ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТРИЧНОГО
РЕНОМЕ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**,

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі

спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки

Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»

у разову спеціалізовану раду ДФ 36

Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність теми дослідження зумовлена соціальним, культурним і професійним чинниками.

Значущість проблеми формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти викликана реформуванням української освіти й науки, цифровізацією освітнього й наукового процесів, соціалізацією учасників освітнього й наукового процесів у мережі «Інтернет», зростанням вимог до викладачів з боку замовників освітніх послуг, стейкхолдерів, держави, міжнародних інституцій.

Важливість формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти актуалізована й у Професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021), де серед загальних компетентностей визначено, зокрема, здатність до особистісного і професійного розвитку, використання інформаційних і комунікаційних технологій, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, генерування нових ідей (креативність) тощо.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до теми Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики в межах виконання тем НДР «Теорія і технологія навчання у системі професійної освіти» (ДР № 0115U000552, 2015–2017 рр.); «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР № 0117U004914, 2016–2019 рр.) та «Освітня політика якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку

України» (ДР № 0122U000046, 2022-2024 рр.). Тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 4 від 27 грудня 2018 р.).

Найбільш суттєві результати дослідження, що містять новизну

Уперше в українській педагогічній науці Т. Шпотя здійснила комплексне дослідження проблеми формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти, а саме нею:

обґрунтовано теоретичні і методичні аспекти формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти; *розроблено і обґрунтовано* модель формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти; структуру і зміст представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти; критеріальний апарат дослідження сформованості представницької компетентності за рівнями низької, достатньої та високої презентабельності та когнітивним базовим, інформаційно-технологічним та професійно-метричним (іміджевим) показниками для досягнення професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти; *обґрунтовано* організаційно-управлінські та організаційно-педагогічні умови – сприятливе психолого-педагогічне середовище, методологічний та інформаційно-технологічний сервіс, спеціально-організаційні процедури адміністрування забезпечення процесу формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти;

здійснено аксіологічний аналіз соціального виміру європеїзації вищої освіти для модернізації професійної підготовки і забезпечення зайнятості майбутніх викладачів вищої освіти; контент-аналіз національних вимог забезпечення відповідності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти для професійної зайнятості ;

сформульовано у авторському трактуванні дефініції «професійно-метричне реноме викладача вищої освіти», «представницька компетентність професійно-метричного реноме викладача вищої освіти», «процес формування професійно-метричного реноме викладача вищої освіти», «соціокультурна ідентичність індивідуума», «особистісна ідентифікація соціального виміру», «соціальні диспозиції», «самосвідомість», «зацікавленість та особистісні інтереси соціалізації», «соціальна ціленаправленість», «система особистісних взаємин соціальної метрики», «самооцінювання», «особистісні якості, потреби, активність, взаємини та ціннісні орієнтації», «соціальна якість», «ціннісні орієнтації соціального виміру».

удосконалено методикау організації формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти у цілісній єдності структурно-організаційних компонентів галузей знань освіта/педагогіка для спеціальності 015 «Професійна освіта (Цифрові технології)» як: спосіб системного управління і організації професійної підготовки; методологічний базис набуття представницької компетентності; системний методико-організаційний супровід (форми, методи, засоби); кейс забезпечення соціометричного змісту і оцінювання професійної підготовки з дотриманням умов організаційно-управлінської та організаційно-педагогічної семантики для ефективного реалізації моделі формування

представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти;

подальшого розвитку набули методологічні аспекти забезпечення якості формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти для задоволення соціальних запитів.

Значення отриманих автором результатів дослідження для науки і практики

Дисертаційне дослідження містить нові наукові положення, реалізація яких сприятиме процесу формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти в умовах соціального виміру в контексті реалізації євроінтеграційних прагнень України, державної політики у сфері професійної педагогічної освіти.

Здійснення добору та обґрунтування організаційно-управлінських та організаційно-педагогічних умов, упровадження моделі формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти здійснено з урахуванням підходів наукового пізнання: системного, синергетичного, цільового неодивергентного, соціологічного.

Сутність понять «професійно-метричне реноме викладача вищої освіти», «представницька компетентність професійно-метричного реноме викладача вищої освіти», «процес формування професійно-метричного реноме викладача вищої освіти», «соціокультурна ідентичність індивідуума», «особистісна ідентифікація соціального виміру», «соціальні диспозиції», «самосвідомість», «зацікавленість та особистісні інтереси соціалізації», «соціальна ціленаправленість», «система особистісних взаємин соціальної метрики», «самооцінювання», «особистісні якості, потреби, активність, взаємини та ціннісні орієнтації», «соціальна якість», «ціннісні орієнтації соціального виміру» схарактеризовано на основі вивчення українських та закордонних філософських, психологічних, педагогічних, культурологічних, соціологічних джерел, законодавчих і нормативно-правових документів.

Заслугове на увагу розроблена методика організації формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти та кейс науково-методичного забезпечення професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти з освітньо-змістовними модулями «Бібліометрія, інформетрія (кіберметрія)» – інформетрія, бібліометрія, медіаметрія, кіберметрія, «Наукометрія для наукознавства та кваліметрія» (метрика Болонського процесу), «Спеціальна метрія та соціометрія психолого-педагогічних досліджень (енвайрометрія)» для галузі знань 01 «освіта/Педагогіка» спеціальності 015 «Професійна освіта (Цифрові технології)» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Теоретичні та методичні матеріали дослідження, науково-методичного та інформаційно-технологічного супроводу можуть бути практично корисними для розлогого спектру спеціальностей професійної підготовки майбутніх викладачів вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

У дослідженні відповідно до розгляду завдань подано 198 опрацьованих

джерел, з них 30 – іноземними мовами, міжнародних (ЮНЕСКО, Ради Європи з питань освіти і культури, Болонського процесу, Європейського простору вищої освіти, Європейського реєстру агенцій із забезпечення якості вищої освіти, Хартії європейських університетів із пожиттєвого навчання тощо) і вітчизняних нормативно-правових документів (Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (2022 р.), Законах України: «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.), «Про професійний розвиток працівників» (2012 р.), Методичних рекомендаціях для професійного розвитку науково-педагогічних працівників (наказ МОН України, 04 грудня 2020 р., № 1504), Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (постанова КМУ, 21 серпня 2019 р., № 800 зі змінами 27 січня 2019 р., № 1133), порадах Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо впровадження системи внутрішнього контролю якості, а також стандартів і настанов щодо гарантії якості у Європейському просторі вищої освіти та ін.).

Автором ураховано Стандарт вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» другого (магістерського) рівня (наказ МОН України №1435 від 18 листопада 2020 р.), опрацьовано освітньо-професійні програми спеціальності 015 «Професійна освіта (Цифрові технології)» закладів вищої освіти, у яких відбувалася дослідно-експериментальна робота.

Дослідниця застосовувала комплекс методів наукового дослідження, зокрема *системного аналізу* – контент, аксіологічного, портфельного, системного та логічного пошуку; *організації освітнього процесу* – функціональні, державного та інституційного регулювання, за видами діяльності; спеціальні – правового та технічного регулювання, наказу, примусу, переконання; спеціально-орієнтовані – виховні, стимулювання та позитивного моделювання завдяки демократизації управління; *статистичні*.

Розробила або адаптувала діагностувальний інструментарій щодо виявлення рівнів професійної компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти.

Теоретичні положення, діагностувальний інструментарій, методику формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти апробовано в освітньому процесі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Криворізького національного університету, Університету імені Григорія Сковороди в Переяславі, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Повнота викладу результатів дисертації у наукових публікаціях

Основні положення та отримані результати відображено у 13 наукових працях, серед них підрозділ у колективній монографії, 3 статті в наукових фахових виданнях України в галузі педагогіки, стаття в закордонному науковому періодичному виданні, 7 тез і матеріалів доповідей апробаційного характеру та публікація, яка додатково відображає наукові результати дисертації. 11 наукових праць одноосібні.

У дисертації авторка зазначає, що у працях, які написані у співавторстві (7,

10) дисертантові належить актуалізація ролі електронного навчання та контент-аналіз глобальних викликів загроз якості й безпеки життя.

Результати дослідження дисертантка також апробувала у виступах на 3 міжнародних, 6 усеукраїнських, а також на щорічних звітних науково-практичних конференціях і науково-методичних семінарах Українського державного університету імені Михайла Драгоманова впродовж 2016-2023 рр.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Структура дисертації та обсяг відповідає вимогам МОН України щодо дисертацій на ступінь доктора філософії.

Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Зміст розділів загалом розкриває перебіг розв'язання поставлених завдань.

Таблиці, рисунки, додатки загалом візуалізують виконання завдань дослідження.

У **вступі** аргументовано актуальність дослідження, означено суперечності, які обумовлюють проблему дослідження. Висвітлено теоретичні напрацювання сучасних дослідників у педагогічній теорії, окреслено пріоритетні ідеї дослідницького пошуку. Представлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів

З метою виконання **першого завдання** дослідження у **першому розділі** на основі аналізу вітчизняних нормативно-правових документів (Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (2022 р.), Законах України: «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.), «Про професійний розвиток працівників» (2012 р.), Методичних рекомендаціях для професійного розвитку науково-педагогічних працівників (наказ МОН України, 04 грудня 2020 р., № 1504), Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (постанова КМУ, 21 серпня 2019 р., № 800 зі змінами 27 січня 2019 р., № 1133), порадах Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо впровадження системи внутрішнього контролю якості, а також стандартів і настанов щодо гарантії якості у Європейському просторі вищої освіти та ін.) визначено необхідність перегляду національної метрики у такий спосіб, щоб вона була не лише контрольно-наглядовою функцією, а й інструментом підтримання та розвитку професійної діяльності.

Розроблення, обґрунтування та апробація нових методичних засобів забезпечення форм професійної метрики, на думку дослідниці, стане відповіддю на виклики сучасності. Означені методики мають бути спрямовані на забезпечення підтримання представників сфери освіти, науки та інноватики з акцентуванням на їхньому професійному розвитку, узаємодії та адаптації до змін. Уточнено умови, за яких здобутки фахівця можна впроваджувати на міжнародному рівні, здійснювати їхню повноцінну інтеграцію у світову спільноту.

Характеризуючи ціннісні орієнтації соціального виміру європеїзації для формування професійно-метричного реноме викладачів вищої освіти (друге

завдання) у п.1.2, дослідниця здійснює деталізований аналіз міжнародних нормативно-правових документів (ЮНЕСКО, Ради Європи з питань освіти і культури, Болонського процесу, Європейського простору вищої освіти, Європейського реєстру агенцій із забезпечення якості вищої освіти, Хартії європейських університетів із пожиттєвого навчання тощо).

Здобувачкою конкретизовано, що визнання наукових, інноваційних здобутків і навчання забезпечує можливість для інтеграції в міжнародну академічну та професійну спільноту, а порівнюваність навчання та здобутків є основою для міжнародного визнання. Актуалізовано необхідність створення єдиної системи вимірювання та оцінювання якості освіти, дослідництва, завдяки гармонізації освітніх стандартів, наукового пізнання та стратегій інноваційного розвитку ЗВО.

Обґрунтування та систематизація тезаурусу дослідження процесу формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти у процесі портфельного аналізу (**третє завдання**) представлено дослідницею частково у п.1.2 першого розділу.

У вищевказаному розділі сформульовано дефініції «соціокультурна ідентичність індивідуума», «особистісна ідентифікація соціального виміру», «соціальні диспозиції», «самосвідомість», «зацікавленість та особистісні інтереси соціалізації», «соціальна ціленаправленість», «система особистісних взаємин соціальної метрики», «самооцінювання», «особистісні якості, потреби, активність, взаємини та ціннісні орієнтації», «соціальна якість», «ціннісні орієнтації соціального виміру».

Акцентує увагу на перспективах вияву європейської освітньої аксіології у соціальному вимірі. Процедуру методології організації міждисциплінарного пошуку представляє в компонентах синергії комплексу методичного забезпечення, а саме методів: вивчення логіки простору, дослідження причинно-наслідкових зв'язків, експертизи або оцінювання завдяки колективному інтелектуальному заключенню/ організація міждисциплінарних груп дослідників, практиків, експертів для системного прогнозування та картування метрики аксіологічного простору можливостей і встановлення чинників зміни цінностей застосування евристичних і прогнозних, конвергентного штурму зі продукування ідей, агрегацій і умовиводів судження для підготовки спільного висновку.

Відповідно до **четвертого завдання** дослідження розроблено критеріальний апарат сформованості представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти за рівнями презентабельності, обґрунтувати організаційно-управлінські та організаційно-педагогічні умови забезпечення процесу формування. Представлено дослідницею у **третьому розділі**.

Означено критерії сформованості представницької компетентності для досягнення професійно-метричного реноме (когнітивно-базовий, інформаційно-технологічний та професійно-метричний (іміджевий)), а також деталізовано виокремлені показники відповідно до критеріїв.

Окреслено рівні сформованості представницької компетентності для досягнення професійно-метричного реноме: низький, достатній, високий.

На мотиваційному етапі здійснено опитування за питальником Н.Титової щодо визначення зацікавленості, інтересів та прагнень здобувачів освіти у набутті професійного іміджу, досягнення представницьких компетентностей професійно-

метричного реноме та здобуття професійного статусу майбутнього викладача вищої освіти. На підставі результатів проведеного опитування дослідниця доводить, що формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти відбувається недостатньо системно. Причини такого стану підтвердили необхідність обґрунтувати організаційно-управлінські та організаційно-педагогічні умови забезпечення процесу формування.

В основному тексті дисертації виокремлено організаційно-управлінські та організаційно-педагогічні умови забезпечення процесу формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти.

На основі вивчення науково-педагогічної літератури та дослідної роботи окреслено низку організаційно-педагогічних умов (створення раціонального психолого-педагогічного середовища сприяння до формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти; забезпечення методологічної та інформаційно-технологічної платформи функціонування професійної метрики навчально-науково-пізнавальної та інноваційної діяльності у здобувачів освіти; розроблення та удосконалення спеціально-організаційних процедур адміністрування для формування професійної метрики іміджу майбутніх викладачів вищої освіти), що сприяють загалом, як показують кількісні та якісні результати, процесу формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти.

Відповідно до п'ятого завдання дисертанткою спроектовано модель формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти (**п.3.1**) та здійснено перевірку їхньої ефективності (**п.3.2**), що сприятиме, за дослідницьким задумом, підвищенню ефективності процесу формування

Під моделлю формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти авторка розуміє концептуальну систему, яка має певну функціонально-структурну організацію, спрямовану на конкретний результат – сформованість представницької компетентності для досягнення професійно-метричного реноме.

Методологічною основою моделі визначено комплекс спеціальних та фундаментальних взаємопов'язаних принципів: неперервності, наскрізності, ступеневості, системності, людино- та студентоцентризму, організаційно-управлінські. Під час побудови моделі використано положення таких підходів: системного, синергетичного, цільового, неодивергентного, аксіологічного – наукового пізнання.

Обґрунтування методики організації та формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти з кейсом науково-методичного забезпечення (**п'яте завдання**) представлено **п.3.2** та у **п.2.1** з аналізом підходів, принципів та методів пізнання й організації освітнього процесу підготовки майбутніх викладачів вищої освіти і **п.2.2** з матричним аналізом теоретичних і методичних аспектів абрису професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти.

Результати дослідження узагальнені у висновках до розділів та в

загальних висновках.

Діагностувальний інструментарій (адаптовані діагностувальні методики: питальник «презентабельності» Н.Титової, за аудиторською діагностикою (інтегральних, загальних та спеціальних компонентів за низьким, достатнім та високим рівнями), анкета діагностування рівнів презентабельності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти у галузі бібліометрії за когнітивним базовим показником, анкета діагностування рівнів презентабельності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти у галузі кваліметрії за інформаційно-технологічним показником, анкета діагностування рівнів презентабельності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти у галузі спеціальної метрії, соціометрії психолого-педагогічних досліджень за професійно-метричним (іміджевим) показником тощо) може бути використаний з метою діагностики рівня сформованості представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти.

Покликання в основному тексті загалом здійснено з дотриманням нормативних вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних дисертанткою результатів, висловимо певні побажання та зауваження.

Виконуючи дослідження, здобувачка виокремила три суперечності (с. 17).

1. Варто чіткіше окреслити, як вирішено дослідницею суперечності, зазначені у вступі роботи, зокрема, між національною метрикою нормативного забезпечення професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти для професійної зайнятості та міжнародними рамками кваліфікацій і технічного регулювання модернізації сфери освіти, науки й інноватики в умовах європеїзації освітньої аксіології.

2. Паралельно в дисертації розглядається «професійно-метричне реноме викладача вищої освіти» та «імідж викладача», однак, не вказано, як корелюють ці поняття. Через це робота не завжди сприймається цілісною.

3. Бажано було більш чітко окреслити етапи формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти, забезпечення розвивальної суб'єктної взаємодії в освітньо-науковому процесі закладів вищої та післядипломної освіти.

4. Доречно було б диференціювати методику формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти в розрізі типових посад: професор, доцент, старший викладач, викладач, асистент.

5. Цифровізація освіти й науки актуалізує формування та розвиток у викладачів цифрової компетентності. Робота набула б більш значної актуальності за вивчення Рамки цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників як науково-методичного інструменту. Дослідження її впровадження в професійній діяльності викладачів закладів вищої освіти стало б аспектом сформованості представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Шпоті Тетяни Василівни на тему «Формування професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, є структурно завершеним, самостійним науковим дослідженням, характеризується новизною, теоретичним і практичним значенням, відповідає вимогам, що визначені наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Усе це дає підстави для присудження Шпоті Тетяні Василівні ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, головний науковий співробітник
лабораторії позашкільної освіти
Інституту проблем виховання
Національної академії педагогічних
наук України

Світлана ТОЛОЧКО

Толочко С.В.

Лисенко С.В.